

Handläggare
Karin Nordmark och Erik
Nordstrand
Telefon: 08 - 508 25 281/43 112

Till
Socialnämnden
2019-11-19

Redogörelse för tre budgetuppdrag med fokus på samverkan för barn och unga

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner redogörelsen

Lena Lundström Stoltz
förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Socialnämnden fick i uppdrag i Stockholms stads budget 2019 att i samarbete med stadsdelsnämnderna göra en översyn av gällande riktlinjer med inriktning att alla stadsdelsnämnder ska inrätta lokala operativa samverkansforum för samverkan mellan skola, socialtjänst och polis. Socialnämnden fick även uppdrag att i samarbete med utbildningsnämnden göra en översyn av gällande riktlinjer med inriktning att utveckla insatser för att stabilisera skolgången för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten samt att i samarbete med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av riktlinjerna för hur socialtjänsten agerar när ett barn eller en ungdom stängs av från skolan, med sikte på snabbare insatser.

Arbetet med lokala operativa samverkansforum ser olika ut i stadsdelsförvaltningarna. I de reviderade riktlinjerna för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorgen som beräknas gå upp i socialnämnden i december 2019 anges att det i varje stadsdelsområde ska finnas lokala operativa samverkansforum mellan skolan och socialtjänsten och att även polisen i den mån det är möjligt, ska delta.

Vad gäller utveckling av insatser för att stabilisera skolgång för barn och unga aktuella inom socialtjänsten samt snabbare insatser när barn eller unga stängs av från skolan, har förslag till reviderade riktlinjer och stödmaterial om samverkan skola socialtjänst reviderats och förtydligats med syftet att detta ska prioriteras tydligare framöver. Socialförvaltningen föreslår att nämnden godkänner redogörelsen.

Bakgrund

Socialnämnden fick i uppdrag i Stockholms stads budget 2019 att i samarbete med stadsdelsnämnderna göra en översyn av gällande riktlinjer med inriktning att alla stadsdelsnämnder ska inrätta lokala operativa samverkansforum för samverkan mellan skola, socialtjänst och polis.

Socialnämnden fick även uppdrag att i samarbete med utbildningsnämnden göra en översyn av gällande riktlinjer med inriktning att utveckla insatser för att stabilisera skolgången för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten samt att i samarbete med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av riktlinjerna för hur socialtjänsten agerar när ett barn eller en ungdom stängs av från skolan, med sikte på snabbare insatser.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 13 november. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 14 november.

Ärendet

Som grund för uppdragen ligger kommunfullmäktiges mål ”*Barn och unga växer upp under trygga förhållanden*”.¹ I arbetet med dessa uppdrag har dels en revidering av riktlinjerna för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga genomförts tillsammans med stadsdelsförvaltningarna, dels en revidering av stödmaterialet för samverkan mellan skola och socialtjänst genomförts tillsammans med utbildningsförvaltningen. Arbetsmarknadsförvaltningen har bidragit med ett kapitel om unga som varken arbetar eller studerar. Samtliga stadsdelsförvaltningar har i olika forum, främst genom chefsnätverk, lämnats möjlighet till inspel i frågorna.

Under årets resterande månader fortsätter aktiviteter kring budgetuppdragen där en del av arbetet består i att planera för spridning i staden av det reviderade stödmaterialet för samverkan skola socialtjänst samt stöd till stadsdelsnämnderna i arbetet med att inrätta lokala operativa samverkansforum med både skola och polis, samt att utveckla insatser för att stabilisera skolgången för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten och vidta åtgärder när socialtjänsten via skolan får kännedom om ett barn eller en ungdom har stängts av från skolan, med sikte på snabbare insatser. Stödet kommer att tillhandahållas dels till chefsnätverken och via introduktionsutbildningen för nya socialsekreterare inom barn och unga, dels vid fördjupningsdagar anordnade av socialförvaltningen gällande barns och ungas delaktighet i samband med öppna insatser.

Lokala operativa samverkansforum

Lokala operativa samverkansforum utgör en viktig plattform för att fånga upp barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt. Socialtjänsten har ett övergripande ansvar att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Socialtjänsten ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa samt aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel.

I socialtjänstlagen framgår att socialtjänsten ska tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. I varje stadsdelsområde ska det därför finnas lokala operativa samverkansforum mellan skolan och socialtjänsten och i den mån det är möjligt, ska även polisen delta. Syftet med lokala operativa samverkansforum är att skapa sig en gemensam lägesbild och att aktörerna samarbetar för att verka i riktning mot att barn- och unga utvecklas gynnsamt.

I dagsläget ser det olika ut vid stadsdelsförvaltningarna vad gäller arbetet med lokala operativa samverkansforum. Flera stadsdelsförvaltningar berättar att dessa samverkansforum fungerar som bäst när det handlar om konkreta ärenden och i samarbetet kring dessa. En bild som flera stadsdelsförvaltningar delar är att polisen slutat att komma till dessa samverkansforum samt att polisen saknar resurser för att delta. För att trots detta hålla samverkan med polisen vid liv så deltar vissa stadsdelsförvaltningar

med personal i samband med polisens utsättningar. Det finns även stadsdelsförvaltningar där skolan inte deltar i dessa samverkansforum. Ett par stadsdelsförvaltningar beskriver att de reviderat sina samverkansöverenskommelser som ligger till grund för samverkan och nu gör ett omtag med specialfunktioner och roller som representanter i dessa forum.

I Socialstyrelsens öppna jämförelser 2019 – social barn- och ungdomsvård svarar tio av tretton² stadsdelsförvaltningar att de har en aktuell överenskommelse om samverkan med skolan, sex av dessa tio svarar att de även har en aktuell överenskommelse med polisen.

Stabilisera skolgång

Att klara av skolan med godkända betyg är en av de starkaste skyddsfaktorererna för att barn och unga ska få goda uppväxtvillkor och i förlängningen ett tryggt liv med arbete och försörjning. För att skolan ska kunna utgöra bästa tänkbara skyddsfaktor krävs både skolnärvaro och att barnet eller den unge klarar utbildningsmålen.

Det pågår en hel del arbete i stadens stadsdelsförvaltningar som har fokus på att stabilisera barn och ungas skolgång. Till exempel utreder socialtjänsten som regel alltid barnets skolgång när utredning inleds utifrån en anmälan från skolan. Vid behov tillsätts insatser för att stabilisera barnets eller ungdomens skolgång, förutsatt att vårdnadshavarna tackar ja till insatser. För att stärka barns och ungas skolgång samt öka samarbetet mellan hem och skola, pågår även arbete med att utveckla öppenvårdens insatser med fokus på att stabilisera skolgången.

Samtliga av stadens öppenvårdsinsatser för barn, unga och deras familjer finns beskrivna i den kartläggning som genomfördes av stadens öppenvård under 2018.

I den nyligen av socialnämnden beslutade strategin för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet redogörs för relevanta metoder och arbetssätt för att stabilisera skolgång. Exempel på dessa är tillgång till extra anpassningar av undervisningen och särskilt stöd, tillgång till elevhälsa inklusive studie- och yrkesvägledning, kort strategisk familjebehandling, individuell stöd- och behandlingskontakt för unga i riskzon samt SAMS-modellen som handlar om samverkan för obruten skolgång för placerade barn och unga.

När det gäller översyn av gällande riktlinjer med inriktning att utveckla insatser för att stabilisera skolgången för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten så är skrivelserna kring detta omarbetade både i det reviderade stödmaterialet för samverkan mellan skola och socialtjänst, som förväntas beslutas innan årsskiftet, samt i revideringen av riktlinjerna för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ och familjeomsorgen som beräknas gå upp i socialnämnden i december 2019.

När ett barn eller en ung person är aktuell inom socialtjänsten är det av stor vikt att skyndsamt samverka mellan skolan och socialtjänsten för att vidta de eventuella åtgärder som behövs för att bidra till att stabilisera barnets eller den unges skolgång.

I den kartläggning³ av stadens öppenvård som genomfördes under 2018 redogörs för samtliga öppenvårdsinsatser som staden tillhandahåller för barn, unga och deras familjer. Av dessa finns en del insatser som kan anses stabilisera skolgången. En viktig del av det arbete som utförs vid stadens öppenvårdsenheter för att stabilisera skolgång för barn och unga inom socialtjänstens är familjebehandling. Grunden för familjebehandling bygger på ett systemiskt och relationellt synsätt med ett fokus på helhet, nätverk och samspel, vilket innebär att i familjebehandling ses familjen och dess sociala nätverk som ett system där alla påverkar varandra. I familjebehandling fokuseras på familjen snarare än på barnet enskilt eller föräldrarna var för sig. I begreppet familjebehandling ryms olika insatser. Behandlingen utförs av familjebehandlare. Exempel på insatser som bedrivs inom ramen för familjebehandling är; olika typer av strukturerade program,⁴ personligt stöd, olika former av samtal, arbete med familjers nätverk; allt för att minska konflikter, förbättra relationer och kommunikation inom familjen. Målet med familjebehandling är att stödja familjen att utveckla sina egna resurser för att hantera det som familjen vill och behöver förändra. Syftet med behandlingen är att tillsammans med familjen uppnå en varaktig förändring som har barnets behov i centrum och kommer barnet tillgodo. Tillsammans med familjen utforskas styrkor och svårigheter med syfte att hitta vägar att påverka familjesituationen. Familjebehandling innebär arbete med relation, kommunikation, samspelsmönster och roller i familjen.

³ *Öppenvård barn, unga och familj – Kartläggning av omfattning och inriktning* (2018), Socialförvaltningen Stockholms stad

⁴ Beskrivning av strukturerade program finns i *Öppenvård barn, unga och familj – Kartläggning av omfattning och inriktning* (2018), Socialförvaltningen Stockholms stad

Lösningfokuserad intensiv hemmabaserad familjebehandling eller intensiv hemmabaserad familjebehandling är manualbaserade behandlingsmetoder med målgrupp familjer med dysfunktionella beteenden i form av konflikter i familjen, beteendeproblem, skolproblem med mera. Några stadsdelsförvaltningar i Stockholm arbetar enligt dessa metoder vilken kan tänkas stabilisera skolgång.

Kontaktperson, kontaktfamilj, kvalificerad kontaktfamilj, särskilt kvalificerad kontaktperson samt multisystemisk terapi, som är ett intensivt familj- och samhällsbaserat behandlingsprogram, är exempel på andra insatser som används i staden och som vid behov kan förväntas stabilisera skolgång.

I några av stadens stadsdelsförvaltningar pågår ett nära samarbete med utbildningsförvaltningen för att kartlägga behoven i stadsdelsförvaltningarna vad gäller arbetet med framförallt närvaro i skolan. En del av detta arbete som sker i samverkan ska kartlägga och analysera behoven hos målgruppen ”hemmasittare” med målsättningen att de ska ha snabb tillgång till socialtjänst. Till exempel har arbete genomförts tillsammans mellan skolor och socialtjänst i en stadsdelsförvaltning för att få in orosanmälningar från skolorna i ett tidigare skede.

Några stadsdelsförvaltningar bedriver tillsammans med utbildningsförvaltningen samt skolor i respektive områden speciella undervisningsgrupper, med ett mindre antal elever för att stabilisera skolgången för dessa barn och unga. Målgruppen är barn som inte klarat av ordinarie skolgång.

Snabbare insatser

När det gäller översyn av gällande riktlinjer för hur socialtjänsten agerar när ett barn eller en ungdom stängs av från skolan med sikte på snabbare insatser så är skrivelserna kring detta omarbetade i det reviderade stödmaterialet för samverkan mellan skolan och socialtjänsten som förväntas beslutas innan årsskiftet.

Av stödmaterialet framgår enligt 5 kap. skollagen, som handlar om disciplinära åtgärder, att elever under vissa omständigheter kan stängas av från skolan. När det gäller elever i grundskola så får en elev inte stängas av för en längre tidsperiod än en vecka och inte heller vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår. När det gäller elever i gymnasieskolan är det vanligaste att en elev blir avstängd en eller ett par veckor men lagen tillåter resten av innevarande termin plus ytterligare tre terminer. Eleven har sedan rätt att återgå till den utbildning hen har blivit avstängd ifrån.

Avstängning är en yttersta åtgärd som bara får vidtas efter att andra åtgärder har prövats.

Om rektor, som en akut åtgärd, stängt av en elev som är under 18 år, ska socialnämnden informeras om beslutet. Vid en inkommen information till socialtjänsten från skolan om att ett barn har stängts av från skolan sker en förhandsbedömning i sedvanlig ordning. Om informationen leder till oro för en unge ska socialtjänsten i samband med förhandsbedömning inleda en utredning.

Bristande skolgång kan vara en indikator på att ett barn eller en ung person far illa och/eller behöver stöd. När ett barn stängs av från skolan kan det vara viktigt med ett snabbt stöd eller andra kompensatoriska åtgärder från socialtjänsten. Detta under förutsättning att det inte bedöms obehövt samt att vårdnadshavarna samtycker till insatser från socialtjänsten.

Elever som stängts av från gymnasieskolan kan även få stöd av studie- och yrkesvägledarna på utbildningsförvaltningens verksamhet Skolslussen, för alternativa vägar till utbildning eller sysselsättning. Arbetsmarknadsförvaltningen kan erbjuda andra insatser inom det kommunala aktivitetsansvaret, till exempel praktik eller annan daglig verksamhet/sysselsättning.

Snabbt stöd eller andra kompensatoriska insatser i samband med en avstängning från skolan består till stor del av samma insatser som enligt ovan kan vara aktuella för att stabilisera skolgång. Samtliga insatser som bedrivs i staden, inklusive insatser som staden köper externt vid behov, beskrivs i den kartläggning som genomfördes av stadens öppenvård för barn, unga och familjer under 2018.⁵

Stadsdelsförvaltningarnas arbete med barn och unga som stängts av från skolan utgår ifrån enskilda bedömningar i samband med en utredning. I en utredning av ett barn eller en ung person som är avstängd från skolan är samverkan med skolan en viktig aspekt. Flera stadsdelsförvaltningars egen öppenvård har medarbetare som arbetar riktat mot unga (ofta i kombination med insatser till familjen) vilket kan tänkas vara en lämplig åtgärd för en del barn och unga som stängts av från skolan. Även socialförvaltningens stadsövergripande öppenvård bedriver insatser som riktar sig till unga och som skulle kunna vara aktuella. Exempel på sådana insatser är särskilt kvalificerad kontaktperson och kort strategisk

familjebehandling I sammanhanget är det viktigt att socialtjänsten i sin utredning gör en individuell bedömning av barnets eller den unges situation och behov.

Gemensamt för att stabilisera skolgång och snabbare insatser

Vad gäller insatser så svarar samtliga av de tretton stadsdelsförvaltningar som lämnat uppgifter i socialstyrelsens *öppna jämförelser 2019 – social barn- och ungdomsvård* att de erbjuder minst en manualbaserad insats för föräldrastöd i grupp, elva av tretton svarar att de erbjuder minst en manualbaserad insats för psykosocial behandling och samtliga av de tretton uppger att de erbjuder minst en manualbaserad insats i form av stödgruppsverksamhet. Dessa insatser kan vara aktuella både vad gäller att stabilisera skolgång och att ha tillgång till snabbare insatser i samband med att ett barn eller en ung person stängs av från skolan.

Jämställdhetsanalys

Både det reviderade stödmaterialet för samverkan skola och socialtjänst och de reviderade riktlinjerna för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorg underlättar samverkan och därmed ökar likställighet i staden som i sin tur främjar jämställdhet. Stödmaterialet och riktlinjerna rör alla och särskiljer ingen.

De insatser som redovisats ovan riktar sig till både pojkar och flickor. Det skiljer sig åt i stadsdelsförvaltningarna vad gäller vilka insatser som erbjuds och tillhandahålls. En viktig aspekt framåt är att vid stadsdelsförvaltningarna samt socialförvaltningen säkerställa könsuppdelad statistik så att det är möjligt att se om det skiljer sig åt för pojkar och flickor vad gäller vilka insatser som erbjuds och tillhandahålls för att stabilisera skolgång samt snabbare insatser vid avstängningar från skola.

Barnrättsperspektiv

Främjande, förebyggande och tidiga insatser är av stor vikt. Förskolan och skolan är viktiga aktörer för att upptäcka barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa och göra orosanmälan till socialtjänsten.

Att lyckas i skolan är den enskilt starkaste skyddsfaktorn för att lyckas senare i livet vad gäller hälsa, arbete, inkomster och försörjningsmöjligheter. Barn och unga har rätt till utbildning och insatser som stabiliserar skolgång och skolprestationer är betydelsefulla för att skolan ska kunna utgöra ett skydd.

Barnrättsperspektivet och barnets rättigheter ska beaktas i alla stadens verksamheter, i ordinarie planering, i utförande och i uppföljning. Särskilt viktiga delar i FN:s konvention om barnets rättigheter, den så kallade barnkonventionen, i detta sammanhang är artikel 3 om att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, artikel 18 om föräldrarnas gemensamma ansvar med bistånd från samhället, artikel 28 om barnets rätt till utbildning och artikel 29 om utbildningens syfte.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner redogörelsen för ovan tre budgetuppdrag med fokus på samverkan för barn och unga.